

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS

DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS SOCIALINĖS PADĖTIES PAGRINDU PRIIMANT Į VILNIAUS UNIVERSITETO STUDIJŲ PROGRAMĄ „PSICHOLOGIJA (TURINTIEMS AUKŠTĄJĮ IŠSILAVINIMĄ)“ TYRIMO

2020 m. gruodžio 10 d. Nr. (20)SN-146)SP-95
Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje (toliau vadinama Tarnyba) 2020 m. rugsėjo 28 d. buvo gautas pareiškėjos V. R. (toliau – Pareiškėja) skundas dėl galimos diskriminacijos socialinės padėties pagrindu stojant į Vilniaus universiteto (toliau – Universitetas) studijų programą „Psichologija (turintiems aukštąjį universitetinį išsilavinimą)“.

Pareiškėjos skunde nurodoma, kad Pareiškėja 2006 metais baigė antrosios pakopos studijas Universitete ir įgijo magistro kvalifikacijos laipsnį. 2019–2020 studijų metais turėdama laisvojo klausytojo statusą Pareiškėja studijavo Universiteto programoje „Psichologija (S)“ ir sėkmingai išlaikė visus pirmojo kurso egzaminus. 2020 m. birželio 15 d. Pareiškėja elektroniniu būdu dalyvavo priėmimo (2020 m. rugsėjo 1 d. papildomame priėmime) į studijų programą „Psichologija (turintiems aukštąjį išsilavinimą)“. Į šią studijų programą vykdomas tiesioginis priėmimas.

Negavusi kvietimo studijuoti, Pareiškėja nustatyta tvarka 2020 m. rugsėjo 9 d. pateikė apeliaciją Universiteto Priėmimo komisijos pirmininkui. 2020 m. rugsėjo 10 d. 16 val. 41 min. Pareiškėja gavo Universiteto Studentų paslaugų ir karjeros skyriaus akademinės konsultantės elektroninį laišką, kuriame paaiškinta, kad kitų stojančiųjų konkursiniai balai buvo aukštesni. Vienas iš Pareiškėjos apeliacijos argumentų – neatsižvelgta į Pareiškėjos turimą aukštąjį universitetinį išsilavinimą (antrosios pakopos (magistro) studijų faktą ir jų baigiamojo darbo pažymį (pažymių aritmetinį vidurkį). Į šį argumentą Universiteto atstovai nesureagavo.

Į Pareiškėjos vėlesnį 2020 m. rugsėjo 11 d. elektroninį laišką Universiteto studijų prorektoriumi Valdui Jaskūnui, Studentų priėmimo poskyrio vadovui A. Š., Studijų kokybės ir plėtros skyriaus vadovui A. U. 2020 m. rugsėjo 18 d. atsakiusi Universiteto Studentų paslaugų ir karjeros skyriaus atstovė atmetė galimybę atsižvelgti į Pareiškėjos turimą antrosios pakopos aukštąjį universitetinį išsilavinimą.

Skunde teigiama, kad Pareiškėja buvo diskriminuojama socialinės padėties pagrindu, kadangi Pareiškėja, baigusi antrosios pakopos studijas universitetinėje aukštojoje mokykloje, yra vertinama skirtingai nei asmenys, baigę vientisąsias studijas universitetinėje aukštojoje mokykloje. Priimant į studijų programą „Psichologija (turintiems aukštąjį išsilavinimą)“ vientisąsias studijas universitetinėje aukštojoje mokykloje baigusius asmenis ir skaičiuojant šiems asmenims konkursinį balą atsižvelgiama į jų rezultatus baigus tiek pirmosios, tiek antrosios pakopos studijas (jas abi apima vientisosios studijos). Tuo tarpu skaičiuojant Pareiškėjos konkursinį balą neatsižvelgiama į jos antrosios pakopos studijų rezultatus. Pasak Pareiškėjos atstovo, lygaus traktavimo principas šiuo atveju yra pažeidžiamas, kadangi dvi kategorijos asmenų, kurių faktinė ir teisinė padėtis neturi esminių skirtumų, yra traktuojami skirtingai. Pareiškėja, nors yra baigusi antrosios pakopos studijas universitetinėje aukštojoje mokykloje, yra vertinama taip pat, kaip asmenys, baigę pirmosios pakopos studijas universitetinėje aukštojoje mokykloje.

Pareiškėja skundu Tarnybos prašo atlikti tyrimą pagal jos skundą, kreiptis į Universitetą ir siūlyti pakeisti administracinių aktų (Universiteto studijų prorektorius 2020 m. liepos 30 d. įsakymo Nr. R-332 dėl Universiteto studijų prorektorius 2020 m. balandžio 30 d. įsakymo Nr. R-193 „Dėl priėmimo į Vilniaus universiteto studijų programas taisyklės įgyvendinančių teisės aktų patvirtinimo“ pakeitimo; Universiteto senato 2017 m. vasario 21 d. nutarimu Nr. S-2017-2-1 patvirtintas „Priėmimo į Vilniaus universiteto studijų programas taisyklės“) dalis, susijusias su lygių galimybių pažeidimu, taip pat kreiptis į Universitetą ir siūlyti nutraukti lygias galimybes pažeidžiančius veiksmus (neveikimą) – priėmus administracinį aktą dėl Universiteto teisės aktų pakeitimo arba individualiai įvertinus Pareiškėjos situaciją, priimti Pareiškėją studijuoti nuolatinio (pilnateisio) studento statusu į antrąjį studijų programos „Psichologija (turintiems aukštąjį išsilavinimą)“ kursą 2020–2021 studijų metais arba raštu patvirtinti, kad Pareiškėja, vykdant tiesioginį priėmimą į studijų programą „Psichologija (turintiems aukštąjį išsilavinimą)“ (arba analogišką programą) 2021–2022 studijų metais, surinkusi pakankamą konkursinį balą, bus priimta į Studijų programą ir perkelta į trečiąjį jos kursą (su sąlyga, kad bus sėkmingai pabaigusi antrąjį studijų programos kursą kaip laisvasis klausytojas).

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 30 straipsnio 1 ir 2 dalimis, Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolierė Agneta Skardžiuvienė (toliau – lygių galimybių kontrolierė) 2020 m. spalio 2 d. raštu Nr. (20)SN-146)S-537 kreipėsi į Universitetą ir paprašė motyvuotai paaiškinti, ar Pareiškėja stoji į studijų programą „Psichologija (turintiems aukštąjį išsilavinimą)“; dėl kokių priežasčių Pareiškėja nebuvo priimta į šią studijų programą; kaip sudaromas stojimo į studijų programą „Psichologija (turintiems aukštąjį išsilavinimą)“ konkursinis balas; dėl kokių priežasčių skaičiuojant stojimo konkursinį balą nėra vertinamas Pareiškėjos (arba kitų asmenų)

antrosios pakopos (magistro) studijos universitetinėje aukštojoje mokykloje, bet vientisosios studijos, apimančios tiek pirmąją, tiek antrąją pakopą, yra vertinamos.

Taip pat paprašyta pateikti kitą su tyrimu susijusią informaciją.

Vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 30 straipsnio 1 ir 2 dalimis, lygių galimybių kontrolierė 2020 m. spalio 28 d. raštu Nr. (20)SN-146)S-573 kreipėsi į Universitetą ir paprašė motyvuotai paaiškinti, dėl kokių priežasčių Universiteto studijų prorektorius 2020 m. balandžio 30 d. įsakymu Nr. R-193 yra nustatyta, kad formuojant konkursinį balą vertinamas tik bakalauro studijų ar vientisųjų baigiamojo darbo (baigiamųjų egzaminų) pažymys (pažymių aritmetinis vidurkis); dėl kokių priežasčių formuojant konkursinį balą negali būti vertinamas stojančiojo magistro studijų baigiamojo darbo (baigiamųjų egzaminų) pažymys (pažymių aritmetinis vidurkis); kaip faktas, kad Universitetas bakalauro studijų programoje „Psichologija (turintiems aukštąjį išsilavinimą)“ apie 20 proc. dalykų yra įskaitomi iš ankstesniųjų studijų, lemia konkursinio balo formavimą; kodėl terminas „pagrindinės studijos“ (pagal Universiteto studijų prorektorius 2020 m. balandžio 30 d. įsakymu Nr. R-193 patvirtintą tvarką) yra suvokiamas tik kaip bakalauro studijos.

Taip pat paprašyta pateikti kitą su tyrimu susijusią informaciją.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė:

2020 m. spalio 15 d. Tarnyboje buvo gautas Universiteto Filosofijos fakulteto studijų prodekanės dr. J. A. 2020 m. spalio 13 d. raštas (numeris nenurodytas) „Dėl informacijos pateikimo“, kuriuo atsakoma į Tarnybos pateiktus klausimus.

Universitetas paaiškino, kad Pareiškėja dalyvavo 2020 m. priėmimo į Universiteto bakalauro studijų programą – „Psichologija (turintiems aukštąjį išsilavinimą)“. Stojančioji nebuvo priimta studijuoti remiantis konkursine eile dėl nepakankamo konkursinio balo.

Pagal Universiteto prorektorius 2020 m. balandžio 30 d. įsakymu Nr. R-193 patvirtintą tvarką, stojimo į bakalauro studijų programą „Psichologija (turintiems aukštąjį išsilavinimą)“ konkursinis balas sudaro pagrindinių arba vientisųjų studijų universitetinėje aukštojoje mokykloje baigiamojo darbo (baigiamųjų egzaminų) pažymys (pažymių vidurkis).

Universiteto bakalauro studijų programoje „Psichologija (turintiems aukštąjį išsilavinimą)“ apie 20 proc. dalykų yra įskaitomi iš ankstesniųjų studijų, todėl stojimo metu yra vertinami atitinkamos pakopos universitetinio išsilavinimo rezultatai.

2020 m. lapkričio 26 d. buvo gautas Universiteto 2020 m. lapkričio 23 d. raštas Nr. SR-545 „Dėl informacijos pateikimo“, kuriuo buvo atsakoma į Tarnybos papildomai pateiktus klausimus.

Universitetas pažymėjo, kad atsakydami Tarnybai rėmėsi, be kita ko, Lygių galimybių įstatymo paskirtimi – užtikrinti, kad būtų įgyvendintos Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnio nuostatos, įtvirtinančios asmenų lygybę ir draudimą varžyti žmogaus teises ir teikti jam privilegijas lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Pažymėtina, kad, aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintą asmenų lygiateisiškumo principą, Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, jog pagal jį reikalaujama, kad teisėje pagrindinės teisės ir pareigos būtų įtvirtintos visiems vienodai; šis principas reiškia žmogaus teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, įpareigoja vienodus faktus vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai; konstitucinis asmenų lygybės principas būtų pažeistas, jeigu tam tikri asmenys ar jų grupės būtų traktuojami skirtingai, nors tarp jų nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas (*inter alia* 2012 m. vasario 27 d., 2016 m. birželio 20 d., 2017 m. gegužės 19 d., 2018 m. gruodžio 19 d. 2019 m. vasario 15 d., 2020 m. liepos 8 d. nutarimai).

Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintą asmenų lygiateisiškumo principą įstatymų leidėjas detalizavo daugelyje įstatymų, o mokslo ir studijų srityje – Lygių galimybių įstatymo 6 straipsnyje, Švietimo įstatymo 5 straipsnyje, Mokslo ir studijų įstatymo 3 straipsnyje, kiekviename iš šių teisės aktų atskleisdamas principo įgyvendinimo savitumus bei derindamas su kitais Konstitucijoje įtvirtintais principais siekiant išlaikyti jų balansą. Kaip antai Švietimo įstatymo 5 straipsnio 1 punkte teikiama definicija nurodo, jog lygios galimybės suprantamos taip, kad švietimo sistema yra socialiai teisinga, ji užtikrina asmens teisių įgyvendinimą, kiekvienam asmeniui ji laiduoja švietimo prieinamumą, bendrojo išsilavinimo bei pirmosios kvalifikacijos įgijimą ir sudaro sąlygas tobulinti turimą kvalifikaciją arba įgyti naują.

Mokslo ir studijų įstatymo 3 straipsnyje dėstomi mokslo ir studijų principai parodo, kad nė vienas principas negali būti taikomas izoliuotai neatsižvelgiant į kitus, kaip antai (šiuo konkrečiu atveju svarbius) akademinės laisvės ir autonomijos, akademinės etikos, studentų sąžiningos konkurencijos ir kt. principus. Konstitucijos 40 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas aukštųjų mokyklų autonomijos principas, detalizuojamas Mokslo ir studijų įstatymo 8 straipsnyje ir laiduojantis aukštosioms mokykloms teisę savo statuto nustatyta tvarka priimti ir šalinti studentus, kelia reikalavimus aukštosioms mokykloms užtikrinti Mokslo ir studijų įstatymo 3 straipsnyje įtvirtintų principų viseto taikymą išlaikant harmoningą jų tarpusavio pusiausvyrą.

Vilniaus universiteto statuto (toliau – Statutas) 43 straipsnis numato, kad studentus į Universitetą priima Universiteto rektorius, o Statuto 21 straipsnis įtvirtina, kad studentų priėmimo tvarka yra nustatoma Universiteto reguliamine (toliau – Reguliamas). Vienas iš Reguliamą sudarančių dokumentų yra lygių galimybių kontrolieriaus rašte minimas 2020 m. balandžio 30 d. Vilniaus universiteto studijų prorektoriaus įsakymu Nr. R-193 patvirtintas dokumentas „Studijų

programų sąrašas, konkursinio balo sandara ir priėmimo terminai stojantiesiems į Vilniaus universiteto pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų programas tiesioginio priėmimo metu 2020–2021 m. studijų metais“, kuriame nustatytos ir priėmimo sąlygos į studijų programą „Psichologija (turintiems aukštąjį universitetinį išsilavinimą)“.

Vadovaujantis minėtu Universiteto studijų prorektorius įsakymu, konkursinis balas stojantiesiems į studijų programą „Psichologija (turintiems aukštąjį universitetinį išsilavinimą)“ yra pagrindinių arba vientisųjų studijų universitetinėje aukštojoje mokykloje baigiamojo darbo (baigiamųjų egzaminų) pažymys (pažymių aritmetinis vidurkis). Įgyvendinant lygių galimybių principą, be kita ko, ir tokia forma, kaip jis apibrėžiamas Lygių galimybių įstatymo 6 straipsnyje, konkursinis balas skaičiuojamas tik iš pagrindinių arba vientisųjų studijų išsilavinimą patvirtinančio dokumento siekiant visiems stojantiesiems užtikrinti lygias galimybes pretenduoti į studijų programą „Psichologija (turintiems aukštąjį universitetinį išsilavinimą)“. Priešingu atveju, jei būtų laikomasi pozicijos, kad konkursinio balo skaičiavimo metodika turi apimti ir magistro studijų baigiamojo darbo (baigiamųjų egzaminų) pažymius, būtų iškreipiamas sąžiningos konkurencijos ir akademinės etikos principų įgyvendinimas bei Konstitucinio Teismo suformuota praktika, įpareigojanti vienodus faktus vertinti vienodai ir draudžianti iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, nes suteiktą nepagrįstą prioritetą prieš stojančiuosius, baigusius tik pagrindinių studijų programas universitetinėje aukštojoje mokykloje, kai tuo tarpu reikalavimas yra „turėti aukštąjį universitetinį išsilavinimą“. Be to, reikėtų atkreipti dėmesį, jog šiuo metu yra pakankamai dažnas reiškinys, kad kvalifikacijos tobulinimo siekiantys asmenys, stojantys į Vilniaus universiteto siūlomas studijų programas, skirtas aukštąjį universitetinį išsilavinimą turintiems asmenims, jau yra baigę ne vieną, o kelias magistro studijų programas, todėl tokiu atveju, laikantis nuoseklumo, konkursinio balo skaičiavimo metodika turėtų apimti ir kelių magistro darbo (baigiamojo egzamino) pažymius, tuo būdu dar stipriau deformuojant stojančiųjų konkurenciją.

„Kadangi Pareiškėjos skundas Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybai remiasi motyvacija dėl galimos diskriminacijos socialinės padėties, kuri Lygių galimybių įstatyme apibrėžiama kaip fizinio asmens įgytas išsilavinimas, kvalifikacija ar mokymasis ir studijos mokslo ir studijų institucijose, turima nuosavybė, gaunamos pajamos, teisės aktuose nustatytos valstybės paramos poreikis ir (arba) kiti su asmens finansine (ekonomine) padėtimi susiję veiksniai, pagrindu, papildomai norime atkreipti dėmesį, kad Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnio nuostatos, įtvirtinančios asmenų lygybę, apima savyje ir draudimą teikti privilegijas atskiriems asmenims ar atskiroms asmenų grupėms. Esama konkursinių balų skaičiavimo metodika stojantiesiems į studijų programą „Psichologija (turintiems aukštąjį universitetinį išsilavinimą)“ užtikrina nediskriminacines sąlygas stojantiesiems, baigusiems tik pagrindinių studijų programas universitetinėje aukštojoje

mokykloje, bei nesudaro pagrindo teikti privilegijų stojantiesiems, baigusiems vieną ar kelias magistro studijų programas.“

„Atsakydami į Rašte keliamą klausimą dėl vientisųjų studijų rezultatų naudojimo apskaičiuojant konkursinį balą stojantiesiems į studijų programą „Psichologija (turintiems aukštąjį universitetinį išsilavinimą)“, atkreipiame dėmesį, kad studijų sistemos sandara įtvirtinta Mokslo ir studijų įstatymo 52 straipsnyje. Šio straipsnio 7 dalyje numato vientisųjų studijų, apimančių pirmosios (pagrindinių studijų) ir antrosios pakopos elementus, egzistavimą. Nustatydami konkursinio balo stojantiesiems į studijų programas, skirtas aukštąjį universitetinį išsilavinimą turintiems asmenims, neturime nei objektyvių galimybių, nei teisinių pagrindų pateikiamuose studijų baigimą patvirtinančiuose dokumentuose nurodomus baigiamųjų darbų (baigiamųjų egzaminų) pažymius pervertinti ir konkursinius balus apskaičiuojame vadovaudamiesi šiuose dokumentuose nurodoma informacija.

Atsižvelgdami į lygių galimybių kontrolierės rašte minimą klausimą dėl termino „pagrindinės studijos“ vartojimo reikšmės paaiškiname, kad šis terminas vartojamas kaip atitikmuo pirmosios pakopos (bakaluro) studijoms bei naudojamas daugybėje poįstatyminių teisės aktų (pvz. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2015 m. liepos 23 d. įsakyme Nr. V-797 „Dėl medicinos studijų krypties aprašo patvirtinimo“). Tačiau siekiant didesnio aiškumo stojantiesiems, Universitetas pasiryžęs nuo 2021 m. pakeisti formuluotę iš „pagrindinės studijos“ į „pirmosios pakopos studijos“.

Papildomai Universitetas atkreipė dėmesį į kai kurias faktines aplinkybes, kurios, Universiteto nuomone, yra reikšmingos nagrinėjamo ginčo kontekste. 2020 m. rugsėjo 11 d. Pareiškėjos laiške, adresuotame Vilniaus universiteto studijų prorektorius el. pašto adresu studiju.prorektorius@cr.vu.lt (laiškas pridedamas), nurodoma, kad stojamojo balo skaičiavimo metodika jai buvo žinoma iš anksto. Kaip rašoma Universiteto atsakyme, „V. R. nesikreipė į universitetą iki konkurso į studijų programą „Psichologija (turintiems aukštąjį universitetinį išsilavinimą)“ pradžios, niekaip neišreiškė nei pastebėjimų, nei kritikos šiuo klausimu, o tik paaiškėjęs ją netenkinantiems konkurso rezultatams išreiškė reikalavimą dėl „individualaus jos situacijos vertinimo“.

2020 m. gruodžio 4 d. susiekus telefonu su Universiteto studentų priėmimo koordinatore R. J., buvo gauta informacija, kad tokiais atvejais, kai asmuo stoja į studijų programą „Psichologiją (turintiems aukštąjį išsilavinimą)“ ir turi du bakalauro diplomus, formuojant konkursinį balą naudojamas palankesnis iš dviejų bakalauro studijų baigiamojo darbo (baigiamųjų egzaminų) pažymių (aritmetinis pažymių vidurkis).

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a:

Tyrimo metu buvo vertinama, ar Universitetas, priimdamas studentus į studijų programą „Psichologija (turintiems aukštąjį išsilavinimą)“ ir vertindamas tik bakalauro studijų arba vientisųjų studijų baigiamojo darbo (baigiamųjų egzaminų) pažymius (pažymių vidurkis), bet neatsižvelgiamas (nevertindamas) į stojančiojo magistro studijų baigiamojo darbo (baigiamųjų egzaminų) pažymį (pažymių vidurkį), nepažeidė Lygių galimybių įstatymo 6 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatų, pagal kurias švietimo įstaigos, kiti švietimo teikėjai bei mokslo ir studijų institucijos privalo užtikrinti vienodas sąlygas asmenims nepaisant lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos, kai priimama į švietimo įstaigas, kitus švietimo teikėjus bei mokslo ir studijų institucijas, mokama ir ugdoma pagal formaliojo ir neformaliojo švietimo programas, kurias jie vykdo.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos, kurios tikslas – saugoti pagrindines žmogaus teises, atitinkančias Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos garantuojamas teises, III antraštinėje dalyje, skirtoje lygybei, įtvirtintas lygybės prieš įstatymą principas (20 straipsnis), taip pat įtvirtintas bet kokios diskriminacijos draudimas, ypač dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, tautinės ar socialinės kilmės, genetinių bruožų, kalbos, religijos ar tikėjimo, politinių ar kitokių pažiūrų, priklausymo tautinei mažumai, turtinės padėties, gimimo, negalios, amžiaus, seksualinės orientacijos.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas pamatinis lygybės principas. Konstitucijos 29 straipsnyje skelbiama, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys yra lygūs, žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, 3 tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtinę teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, taip pat kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad jiems negali būti teikiama privilegijų (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas). Asmenų lygybės principas iš esmės reiškia diskriminacijos draudimą, o diskriminacija dažniausiai suprantama kaip žmogaus teisių varžymas ar tam tikrų privilegijų teikimas, atsižvelgiant į lyties,

rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų požymius (Konstitucinio Teismo 1998 m. lapkričio 11 d. nutarimas). Konstitucinis visų asmenų lygybės įstatymui principas būtų pažeistas, jeigu tam tikra grupė asmenų, kuriems yra skiriama teisės norma, palyginti su kitais tos pačios normos adresatais, būtų kitaip traktuojama, nors tarp tų grupių nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas (Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 20 d. ir 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimai).

Lygių galimybių įstatymo 1 straipsnyje nustatyta, jog šio įstatymo paskirtis – užtikrinti, kad būtų įgyvendintos Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnio nuostatos, įtvirtinančios asmenų lygybę ir draudimą varžyti žmogaus teises ir teikti jam privilegijas lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Taip pat šiuo įstatymu siekiama, kad būtų įgyvendintos ir Europos Sąjungos teisės aktų, nurodytų šio įstatymo priede, kitų tarptautinių sutarčių nuostatos. Taigi, Konstitucijoje įtvirtintos asmenų lygybę reglamentuojančios pagrindinės nuostatos yra perkeltos į Lygių galimybių įstatymą, kuris draudžia diskriminaciją šio įstatymo taikymo srityje ne tik dėl konstitucinių nediskriminavimo pagrindų, bet ir dėl kitų žmogaus tapatybės požymių ar priskiriamų savybių, kurios yra įtvirtintos Lygių galimybių įstatyme.

Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje diskriminacija apibrėžiama kaip tiesioginė ar netiesioginė diskriminacija, priekabiavimas, nurodymas diskriminuoti dėl lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos. Tiesioginė diskriminacija pagal Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 9 dalį laikomas elgesys su asmeniu, kai dėl pirmiau išvardintų pagrindų asmeniui taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui. Analogiškos nuostatos numatytos atitinkamose Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 1 ir 9 dalyse.

Nagrinėjamu atveju Pareiškėja 2020 m. birželio 15 d. (2020 m. rugsėjo 1 d. papildomame priėmime) dalyvavo priėmime į Universiteto studijų programą „Psichologija (turintiems aukštąjį išsilavinimą)“. Universiteto studijų prorektorius 2020 m. balandžio 30 d. įsakymu Nr. R-193 yra nustatyta, kad formuojant konkursinį balą vertinamas tik bakalauro studijų arba vientisųjų baigiamojo darbo (baigiamųjų egzaminų) pažymys (pažymių aritmetinis vidurkis). Pareiškėja nebuvo priimta į studijų programą, kadangi jos galutinis konkursinis balas buvo per mažas. Pareiškėja teigia, kad formuojant jos konkursinį balą turėjo būti atsižvelgiama ne vien tik į jos turimą bakalauro diplomo baigiamojo darbo (baigiamųjų egzaminų) pažymį (pažymių aritmetinį vidurkį), bet ir į magistro diplomo pažymius. Pareiškėja pažymėjo, kad kitų asmenų yra vertinami vientisųjų studijų (apimančių tiek bakalauro, tiek magistro laipsnio studijas) pažymiai (pažymių aritmetiniai vidurkiai), dėl to Pareiškėja yra traktuojama mažiau palankiai socialinės padėties (jos turimo išsilavinimo) pagrindu.

Universitetas paaiškino, kad įtraukiami (vertinami) tik pagrindinių (pirmosios pakopos) arba vientisųjų studijų baigimo rezultatai, kadangi tokiu būdu užtikrinamos lygios galimybės visiems asmenims dalyvauti stojime į programą „Psichologiją (turintiems aukštąjį išsilavinimą)“. Universiteto atsakyme nurodyta: jeigu būtų vertinami ir magistro (antrosios pakopos) studijų baigimo rezultatai, būtų iškreipiama sąžininga konkurencija ir dėl šios priežasties turintis tik pirmosios pakopos studijų diplomą patektų į mažiau palankią padėtį. Be to, Universitetas pabrėžia, kad yra galimi atvejai, kai asmenys turi ne po vieną magistro diplomą, taigi magistro diplomų rezultatų įtraukimas į konkursinio balo formavimą deformuotų konkurenciją ir suteiktų privilegijų magistro (antrosios pakopos) studijas baigusiems asmenims. Universitetas taip pat paaiškino, kad nėra galimybės ir teisinio pagrindo vertinti ar kažkaip atskirti vientisąsias studijas baigusius asmenų tik dalį rezultatų.

Atkreiptinas dėmesys, kad, pagal skundo tyrimo metu surinktą informaciją, tokiais atvejais, kai asmuo turi du bakalauro diplomus, yra vertinamas palankesnis iš dviejų pagal baigiamojo darbo (baigiamųjų egzaminų) pažymį (aritmetinį pažymių vidurkį).

Universitetas pabrėžė, kad Konstitucijos 40 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas aukštųjų mokyklų konkurencijos principas, detalizuojamas Mokslo ir studijų įstatymo 8 straipsnyje ir suteikiantis aukštosioms mokykloms teisę savo statuto nustatyta tvarka priimti ir šalinti studentus. Neatsižvelgiant į tai, kad Universitetui yra suteikiama teisė savo statuto nustatyta tvarka priimti ir šalinti studentus, tokia tvarka turi neprieštarauti Lygių galimybių įstatyme numatytiems nediskriminavimo principams.

Pabrėžtina, kad remiantis Lygių galimybių įstatymo 6 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatomis Švietimo įstaigos, kiti švietimo teikėjai bei mokslo ir studijų institucijos privalo užtikrinti vienodas sąlygas asmenims nepaisant lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos, kai priimama į švietimo įstaigas, kitus švietimo teikėjus bei mokslo ir studijų institucijas, mokoma ir ugdoma pagal formaliojo ir neformaliojo švietimo programas, kurias jie vykdo.

Nagrinėjamu atveju Pareiškėja nurodo, kad yra (buvo) diskriminuojama socialinės padėties pagrindu, suvokdama šį pagrindą kaip jos turimą išsilavinimą (bakalauro ir magistro laipsnį). Pagal Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 8 dalies nuostatas, socialinė padėtis – fizinio asmens įgytas išsilavinimas, kvalifikacija ar mokymasis ir studijos mokslo ir studijų institucijose, turima nuosavybė, gaunamos pajamos, teisės aktuose nustatytos valstybės paramos poreikis ir (arba) kiti su asmens finansine (ekonomine) padėtimi susiję veiksniai. Atsižvelgiant į tai, konstatuotina, kad asmens įgytas išsilavinimas yra sudėtinė socialinės padėties pagrindo dalis.

Nustatant diskriminacijos fakto buvimą ar nebuvimą, yra palyginami keli žmonės, kurie skiriasi savo tapatybės požymiais, kitais požymiais, ir vertinama, ar tokiomis pačiomis arba

panašiomis aplinkybėmis jie traktuojami vienodai. Pareiškėja teigia, kad ji turėtų būti lyginama su asmenimis, baigusiais vientisąsias studijas, apimančias tiek pirmąją, tiek antrąją studijų pakopą. Pasak Pareiškėjos, asmenų, kurie baigė vientisąsias studijas ir stoja į programą „Psichologija (turintiems aukštąjį išsilavinimą)“, yra vertinami tiek pirmosios pakopos, tiek antrosios pakopos rezultatai, o Pareiškėjos atveju buvo įvertinti tik pirmosios pakopos studijų rezultatai.

Atsižvelgiant į tai, kad diskriminacija, remiantis Lygių galimybių įstatymo nuostatomis, iš esmės apibrėžiama kaip elgesys su asmeniu, kai vienu iš šiame įstatyme numatytu pagrindu, kuriuo diskriminacija yra draudžiama, asmuo yra traktuojamas blogiau negu panašiomis aplinkybės yra, buvo ar būtų elgiamasi su kitu asmeniu, būtina nustatyti, kad asmenys yra panašiose aplinkybėse ir įmanoma atlikti palyginimą.

Pagal Mokslo ir studijų įstatymo 52 straipsnio 7 dalies nuostatas, teisės aktų nustatytais atvejais studijos magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti gali būti vientisosios – apimti pirmosios ir antrosios pakopos studijas. Pagal Mokslo ir studijų įstatymo 58 straipsnio 2 dalies nuostatas, asmenims, baigusiems vientisųjų studijų arba magistrantūros studijų programą, išduodamas magistro diplomai ir diplomo priedėlis. Pabrėžtina, kad asmenys, baigę vientisąsias studijas negauna bakalauro diplomo, tik magistro diplomą. Tais atvejais, kai asmuo baigia pirmosios pakopos ir antrosios pakopos studijas atskirai, yra gaunami du atskiri diplomai – bakalauro ir magistro.

Atsižvelgiant į šį teisinį reglamentavimą, darytina išvada, kad teisiškai asmenys, baigę vientisąsias studijas, ir asmenys, baigę pirmosios bei antrosios pakopos studijas atskirai, yra skirtingose teisinėse padėtyse. Vientisųjų studijų atveju asmens pirmosios ir antrosios pakopos studijų rezultatai yra neatskiriami bei sudaro vieną visumą. Dėl šios priežasties, kaip ir teigia Universitetas, nėra galimybės vertinti tik vientisųjų studijų pirmosios pakopos dalies rezultato. Konstatuotina, kad asmenys, baigę vientisąsias studijas, ir asmenys, baigę pirmosios bei antrosios pakopos studijas, negali būti palyginami, kadangi asmenys iš esmės skirtingu būdu įgijo savo bakalauro ir / arba magistro laipsnio diplomus.

Atkreiptinas dėmesys, kad priėmimo į studijų programą „Psichologija (turintiems aukštąjį išsilavinimą)“ tvarka, numatyta Universiteto studijų prorektorius 2020 m. balandžio 30 d. įsakymu Nr. R-193, visiems stojantiems yra vienoda, t. y., konkursinio balo formavimui yra pasirenkamas bakalauro arba vientisųjų studijų baigiamojo darbo (baigiamųjų egzaminų) pažymys (pažymių aritmetinis vidurkis). Pagal Mokslo ir studijų įstatymo 53 straipsnio 6 dalies nuostatas, pirmosios pakopos studijų programų apimtis gali būti 180, 210 arba 240 (studijų krypties (krypčių) apraše nustatytais atvejais) studijų kreditų, o pagal Mokslo ir studijų įstatymo 53 straipsnio 8 dalies nuostatas, magistrantūros studijų programos apimtis gali būti 60, 90 arba 120 studijų kreditų. Pareiškėja 2004 m. įgijo bakalauro kvalifikacinį laipsnį (kreditų apimtis – 167,5), o 2006 m. įgijo magistro kvalifikacinį laipsnį (nacionalinių kreditų apimtis – 80, ECTS kreditų – 120). Atsižvelgiant

į tai, darytina išvada, kad bakalauro programos apimtis iš esmės skiriasi nuo magistro diplomo apimties. Dėl šios priežastis kyla abejonių, ar, leidžiant vienos grupės stojančių asmenų konkursinio balo formavimui naudoti tik magistro diplomo baigiamojo darbo (baigiamųjų egzaminų) pažymį (pažymių aritmetinį vidurkį), o kitų asmenų grupei – bakalauro diplomo baigiamuosius rezultatus, būtų užtikrinamas teisingas ir visiems vienodai prieinamas stojimas į Universiteto studijų programą.

Pažymėtina, kad tokiu atveju, neatsižvelgiant į Pareiškėjos magistro studijų baigiamojo darbo (baigiamųjų egzaminų) pažymį (pažymių aritmetinį vidurkį), niekam nėra teikiama privilegijų arba nėra apribojamos kokių nors asmenų teisės dėl socialinės padėties (turimo išsilavinimo). Tai, kad Pareiškėja turi magistro išsilavinimą, priimant į studijų programą „Psichologija (turintiems aukštąjį išsilavinimą)“ neturi reikšmės, kadangi formuojant konkursinį balą yra vertinami tik bakalauro studijų baigimo rezultatai. Universitetas neturi pareigos vertinti Pareiškėjos magistro diplomo baigimo rezultatų. Diskriminacija socialinės padėties pagrindu tokiu atveju būtų įmanoma, jeigu dėl Pareiškėjos turimo magistro laipsnio diplomo jos bakalauro diplomo baigiamojo darbo (baigiamųjų egzaminų) pažymys (pažymių aritmetinis vidurkis) būtų vertinamas blogiau negu asmenų, kurie turi tik pirmosios pakopos diplomą arba vientisųjų studijų diplomą.

Be to, kaip minėta pirmiau, vientisųjų studijų atveju pirmoji ir antroji studijų pakopos yra neatskiriamos, tai yra formaliai kitokio pobūdžio studijos negu bakalauro ir magistro studijos, atliekamos atskirai, taigi Pareiškėjos nėra įmanoma hipotetiškai palyginti su vientisąsias studijas baigusiais asmenimis. Negalint atlikti palyginimo, nėra galimybės nustatyti diskriminacijos fakto buvimo / nebuvimo.

Pabrėžtina, jog administracinių teisimų praktikoje taip pat laikomasi pozicijos, jog diskriminacija negali būti konstatuojama, jei palyginamieji asmenys nėra vienodoje su pareiškėju padėtyje dėl skirtingų teisinių aplinkybių (nagrinėjamu atveju – dėl skirtingų pagal bakalauro ir magistrantūros programas studijų sąlygų)¹.

Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, konstatuotina, kad, asmenims stojant į studijų programą „Psichologiją (turintiems aukštąjį išsilavinimą)“, Universitetas, formuojant konkursinį balą vertindamas tik bakalauro studijų ir vientisųjų studijų baigiamojo darbo (baigiamųjų egzaminų) pažymį (pažymių aritmetinį vidurkį), bet neatsižvelgdamas į magistro diplomo baigimo rezultatus, nepažeidžia Lygių galimybių įstatymo 6 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatų.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta pirmiau, bei vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 16 straipsniu, 17 straipsniu, 29 straipsnio 1 dalies 5 punktu,

¹ žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2019 m. rugpjūčio 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-152-556/2019.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a:

1. Pripažinti Pareiškėjos skundą nepagrįstu, kadangi nepasitvirtino jame nurodyti pažeidimai.
2. Su sprendimu supažindinti Pareiškėją ir Universitetą.

Sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Vyriausiajai administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01119 Vilnius) arba apygardos administraciniam teismui.

Lygių galimybių kontrolierė

Agneta Skardžiuvienė